

Un mare pictor: IOSIF ISER

125 de ani
de la
naștere

La 21 mai 1881, se naște, la București, Iosif Iser, unul din marii pictori realisti ai României. Urmează liceul la Ploiești, iar primele desene și le expune în vitrinele librărilor din oraș. Între 1899-1904 studiază la München, în 1904 fiind prezent cu prima expoziție personală la Ploiești. Începe să colaboreze la „Adevărul” și la alte publicații, îi cunoaște pe Luchian, Brăncuși. În 1906, se află la studii, la Paris, unde revine în 1908. Colaborează la publicații din capitala Franței și la cele berlineze. Revenit în țară în 1909, devine cunoscut și este prezent cu desene, caricaturi în „Facla”, „Furnica”, „Flacăra”. Participă ca militar la Războiul din 1916-1918, apoi pleacă la Paris. Pictorează în zona Argeș-Câmpulung, călătorește la Constantinopole, se inspiră din mediile vizitate.

Iser a organizat la București, în 1909, o expoziție „Derain-Forain-Galanis-Iser”, reușind să apropie publicul român de arta modernă franceză. În 1920, aderă la

asociația „Arta română”, participând la expoziții împreună cu Jalea, Han, Tonitza, Pallady, Ressu. Din 1921, participă anual la expoziții, la Paris, unde călătorește frecvent. În 1930 se află în Spania. Expune în anii următori la Bruxelles, Anvers, iar în 1937 obține Marele Premiu la Expoziția Internațională de la Paris. Sunt premiați și Petrașcu, Jalea, Medrea. În 1948 are o expoziție la New York, în 1949 la Moscova. În 1955 este membru al Academiei Române, în 1957 prezintă o expoziție la Viena.

Petru Comarnescu a scris cu entuziasm despre Iser, l-a admirat ca artist și ca om: „mare temperament, artist cu un stil amplu, viguros... A fost un om înalt, puternic... interiorizat și scump la vorbă... Autentic și uman”. Gala Galaction scria: „Iser e un mare și trist poet, un revoluționar”. Tonitza îl prețuia pentru talentul de portretist și caricaturist. În numeroase tablouri, pictorul a reprezentat chipuri de țărani, iar în Dobrogea a știut să redea portrete expresive ale unor locuitori din minoritatea tătară. Dintre tablourile sale, unele în patrimoniul statului (Muzeul Național ș.a.) menționăm: „La marginea Bucureștilor”, „Țărani din

Argeș”, „Peisaj dobrogean”, „Familie de țărani”, „Arlechin și dansatoare”, „Odaliscă” ș.a. Revista „Adam”, sub conducerea lui I. Ludo, a reprodus desene ale lui Iser.

Moare la 25 aprilie 1958. Alături de Lucian Grigorescu, Șirato, Dărăscu, Steriadi, Catargi, Ressu, Pallady, Tonitza, Iosif Iser face parte din „generația de aur” a pictorilor primei jumătăți de veac XX.

BORIS MARIAN

Paul B. Marian s-a născut la 3 mai 1906, la București. A fost publicist, în anii tinereții colaborând la „Ultima oră”, „Tempo”, „Argus”, „Timpul”, „Adevărul” ș.a. A debutat ca literat în „Bilete de papagal”, în 1928. În 1932, a înființat revista „Ecranul”, printre primele publicații dedicate genului cinematografic. După război, a colaborat la majoritatea publicațiilor de cultură. S-a făcut cunoscut, în special, ca traducător, semnând echivalente românești a peste 150 de volume din creația unor clasici și moderni englezi, americani, francezi, ca și piese, scenarii pentru radio, Tv., teatru de autori cunoscuți. A cunoscut și a avut interviuri cu personalități precum Simon Wiesenthal, Elie Wiesel, Leon Poliakov, Hannah Arendt, Raymond Aron ș.a. A fost fratele unui om la fel de prolific în domeniul traducerilor, Eugen B. Marian, ambii fii ai lui B. Marian, autorul *Dicționarului de citate și locuțiuni străine* (1915), lucrare de referință. (B.M.M.)

Om de cultură PAUL B. MARIAN

100 de ani
de la
naștere

Moartea unui parașutist – ITZHAK (Menu) BEN-EFRAIM

La 20 aprilie 2006, a încetat din viață, la Tel Aviv, prof. *Itzhak (Menu) Ben-Efraim*, în vârstă de 92 de ani. A făcut parte dintr-un grup de parașutiști din Ereț Israel, lansați în România în timpul celui de-al doilea război mondial, cu scopul de a aduce speranță și ajutor evreimii locale.

Prof. Ben-Efraim s-a născut la Piatra Neamț, în 1914, și a crescut în București. Din copilărie a fost membru al mișcării de tineret sionist „Hașomer Hatzair” și a devenit unul dintre conducători. În 1934, a plecat ca *haluțim* în Ereț Israel și, împreună cu un grup de camarazi din România, a fondat kibutul Shamir, la frontiera siriană. În 1943, s-a aflat printre cei 37 de voluntari pentru o misiune de parașutare în spațiile frontului din țările europene ocupate de Germania nazistă.

De la începutul războiului și, în special, din 1942, când au circulat primele vești despre enormitatea Holocaustului, conducerea Agenției Evreiești (Sohnut) a încercat să-i convingă pe englezi și pe americani să trimită voluntari din Ereț Israel spre Europa ocupată, deoarece nu existau mijloacele Statului Israel de astăzi - avioane, vapoare, submarine, transmisiuni radio etc. Abia în anii 1943-1944 au înțeles englezii ce potențial strategic li se propune: voluntarii originari din diverse țări, vorbind limba, cunoscând locuri și oameni de încredere. Puterile aliate aveau nevoie de asemenea oameni, care să caute și să-i ajute pe aviatorii prizonieri să evadeze. În plus, acești voluntari, care puteau să apară ca cetățeni locali, erau și foarte buni agenți în transmiterea de informații privind forțele dușmane. Ei au acceptat ca acești voluntari să se ocupe și de ajutorarea evreilor. Dintre sutele de voluntari, au fost trimiși doar 37 de tineri, ca să activeze în țări ca Iugoslavia, Ungaria, Austria, Slovacia, Grecia, Bulgaria, Italia de Nord. 13 dintre ei au fost selectați pentru România. Nu toți au reușit să ajungă înainte de 23 august, mulți fiind luați prizonieri. Numai doi au reușit să-și împlinescă dubla misiune - Shaike Dan și Ben-Efraim, cunoscut mai bine ca Menu, unul dintre numeroasele nume purtate în clandestinitate (dr. Niedermayer, Eliezer, Franz, Bernhard, Heil).

Menu a fost parașutat pe lângă Arad, la 4 iunie 1944, împreună cu Shaike Dan. Ajunși la București, au luat legătura cu conducerea evreiască și cea sionistă (care, în parte, activa în ilegalitate). Foarte curând, au devenit cei ce aveau ultimul cuvânt la orice decizie. De exemplu, l-au susținut pe A.L. Zissu, conducătorul comunității evreiești și al mișcării sioniste, în acțiunea sa de a imbarca pe trei vapoare - „Mefkure”, „Bulbul” și „Marita” - emigranți evrei, cu destinația Ereț Israel. Torpilarea și scufundarea vasului „Mefkure” în Marea Neagră a devenit, însă, și tragedia vieții lui Menu, ai cărui părinți s-au aflat printre sutele de victime. În cursul misiunii, el nu și-a anunțat părinții că este la București, ca să nu-i pună în pericol. Când, întâmplător, s-a aflat în același tramvai cu tatăl său, Efraim Moscovic, el a sărit din mers. La Constanța, și-a văzut pentru ultima oară părinții,

● **PRECIZARE.** În articolul publicat în numărul trecut, la „Poșta redacției”, se va citi corect: „Ada Fishmann Maimon, una dintre conducătoarele mișcării muncitorești de femei «Moețet Hapoalot», apoi membră în Knesset...” și nu una dintre liderele WIZO din Ereț Israel - ne precizează autoarea articolului, Tehila Ofer.

ascuns după un hambar. După război, Menu și-a ebraizat numele de familie după numele tatălui. Liberat din armata britanică, în 1945, el a revenit în România, unde a organizat Alia ilegală (printre altele pe vasele „Pan York” și „Pan Crescent”). În autobiografia „Din țara blocată spre evreimea blocată - Europa 1944-1948, mărturie”, apărută în Israel, în anul 2000, relatează toată viața și activitatea sa. Reîntors în Israel, a trăit câțiva ani în kibut, iar la vârsta de 43 de ani s-a înscris la „Tehnon” și a absolvit ca inginer de producție. După ce și-a luat doctoratul la New York University, a fost printre fondatorii Universității din Beer Sheva, profesor de „Industrial and Managing Engineering” și unul dintre primii conferențieri din Israel de „Human Engineering and Sociometry in Industrial Managing”. Timp de câțiva ani a fost secretar general al Asociației Inginerilor. La înmormântarea sa, care a avut loc în kibutul Shamir, l-a plăns Surica Braverman, membră a kibutului și camaradă de misiune în România, care însă nu a reușit să ajungă decât până la partizanii din Iugoslavia.

TEHILA OFER (Israel)

TEZAU DE SPIRITUALITATE IUDAICĂ

La Centrul Cultural Comunitar din București a fost reinclusă în ciclul de expuneri o nouă suită de conferințe de istorie a evreilor din România, de astă dată axate pe tratarea specificului vieții evreoromânimii din diversele provincii ale țării. Prima expunere a fost susținută de Harry Kuller pe tema „Așkenazi și sefarzi în Muntenia” (respectiv, Țara Românească). Vorbitorul a disociat, în acest sens, „particularități” de ordin: istoric (vechimea evreilor sefarzi în localități ale Țării Românești și mai cu seamă în București - sec. al XVI-lea; relațiile lor financiare cu domnitorii; interrelațiile mijlocite de Imperiul Otoman ș.a.); demografic (numărul mai mic de evrei în Țara Românească în raport cu numărul așkenazimilor din Moldova, care, însă, populând și Muntenia cu începere din sec. al XVII-lea, vor face ca, la finele sec. al XIX-lea, dar mai ales în sec. al XX-lea, evreimea celor două provincii să devină cantitativ foarte apropiată. În timp ce, însă, în Moldova un număr mare de evrei locuia și la sate, în Muntenia, evreimea era o populație aproape eminentamente urbană). Sub raport cultural, deși în Muntenia se practica un mozaism ortodox, Moldova excela prin hasidismul dezvoltat pe acele meleaguri. Sub raport lingvistic, evreii moldoveni, mai cu seamă

cei din rural, dar nu numai, vorbeau cu precădere limba idiș; nu întâmplător, acolo a înflorit și teatrul idiș, extins, însă, foarte curând, și la București. Sefarzii munteni foloseau pentru comunicarea lor domestică limba ladino, iar așkenazimii de aici, pământeni ori suditi, se exprimau într-o pură limbă română, deși în contactele lor de afaceri etc. se foloseau și de limba germană sau franceză. Primul ziar evreiesc, numit

Expunerea a fost întregită cu evocarea: unor personalități din câteva orașe muntene (Brăila, Buzău, Ploiești, București); unor evenimente din diferite etape de devenire; unor instituții comunitare, proliferate mai ales în prima jumătate a secolului al XX-lea; unor edificii construite de evrei - în primul rând, sinagogi și temple; contribuției aduse de sefarzi și așkenazi la dezvoltarea economică, socială, culturală, civică și spirituală. Bătălia pentru emancipare și participarea la războaiele României au fost prezentate ca manifestări de înalt patriotism. Contribuția evreimii muntene la dezvoltarea iudaismului a fost scoasă în evidență atât sub raportul constructului identității, la care a condus, cât și al constituirii tezaurului de spiritualitate pe care l-a edificat.

În așteptarea unor monografii detaliate și profesionale întocmite, despre toate localitățile provinciilor în care au locuit evrei, vorbitorul și-a exprimat speranța că în scurt timp, prin eforturi comune, alături de duzina de monografii existente, se vor putea număra și cele încă 40 de monografii județene care se lasă așteptate.

Conferința a fost urmată de dezbateri și luări de cuvânt în care s-au făcut sugestii interesante.

HARY KULLER

La Centrul Cultural Comunitar București – o nouă suită de conferințe despre istoria evreilor din România

„Israelitul român”, apărut la București în 1857, era scris în limba română și franceză.

Evreimea munteană - mai ales sefarzii - era mai înstărită, iar cea așkenază mai dispusă la trendul aculturăției, mai permeabilă la curentul Haskalei. Unele inovații rituale - ca de pildă, folosirea predicatorilor în manieră occidentală ș.a. - s-au introdus, deopotrivă, la Cahal Grande, ca și la Templul Coral (funcțional din 1867). Dar în timp ce în Moldova viața în comunități s-a dovedit neîntreruptă pe tot parcursul sec. al XIX-lea și în primele două decenii ale sec. al XX-lea, la București, instituția comunității a fost desființată pe tot parcursul acestui răstimp.

Poetul Enric Furtună

125 de ani
de la
naștere

La 29 mai 1881 se naște, la Botoșani, Heinrich Pekelman, care avea să semneze, ca scriitor, Enric Furtună. După studii liceale și universitare la Iași, devine activ în viața literară, trăiește o perioadă în România, după care, ca și Eugen Relgis, emigrează în America de Sud. A murit la 30 iunie 1965, la Sao Paulo, fiind puțin cunoscut în prezent, în țara natală și, cu atât mai puțin, în lume.

În România a colaborat la numeroase publicații - „Mântuirea”, „Israelitul”, „Lumea”, „Sămănătorul” (unde a și debutat), „Convorbiri critice”, „Lumea evree”, „Adam”, „Adevărul literar și artistic” ș.a. În 1914, a publicat, la Iași, volumul *Pustnicul*, apoi, în 1922, la Ed. Viața Românească, volumul *De pe stâncă*, în 1926, o carte cu impresii de călătorie, după care urma să se pierde pentru criticii din România (nici Lovinescu și nici G. Călinescu nu se ocupă de opera lui Enric Furtună). Pentru cultura română și mai mult, pentru emanciparea spirituală a evreilor din România, Enric Furtună a contat, cum contează și pentru istoria literaturii române. El a tradus din lirica lui Bialik, Groper ș.a. A scris și proză, a publicat în Brazilia, în mai multe jurnale literare. Un fragment din romanul *Maletie jidovul* a apărut în „Hasmonaea” din 1937, în România, ca și poemul „Rugăciunea pentru fratele nefericit”, apărut în același an, în revista „Cultura”, condusă de Horia Carp.

Poezia lui E. Furtună nu a fost niciodată modernă, el a căutat mereu un mesaj, iar expresia a fost îndatorată experienței din primele două decenii ale secolului, mai precis înaintea „revoluției avangardiste”. De pildă: „De-ar fi să-mi fie sufletul altar / Pe el jertire-aș dorurile-arzânde / Și tot mai rar cântare-aș, tot mai rar / Osana amintirilor născânde”. Sunt versuri publicate în 1922, scrise poate mai devreme cu un an, dar în 1916 dadaismul se născuse spre a spulbera această manieră.

Și totuși, Enric Furtună emoționează, el are o profunzime aparte în ceea ce exprimă. Astfel, în poemele *Ruth*, *Tichia nebulului* ș.a., poetul găsește corzile potrivite, armonia se realizează de la sine. Vom cita în întregime scurtul poem *Ruth*: „Ruth sta pe câmp / În soarele de-amiază / Strângând belșugul, făr’ să știe cui / N-avea stăpân - și, roaba nimănu / Lucra nevrând să știe cui lucrează / În sufletu-i tristețea sta de pază / La Chilion gândea, ce-a fost și nu-i / Gândea la țara ei: mormântul lui / Simția fiori prin trup, visa de trează / Trecând pe-aproape, Boas o văzu / Opri din umblet pașii săi, vânoșii / Iar ochii mari asupra-i abătu / Ruth îl simți și deschizând frumoișii / Ochi negri: cine ești? Sunt Boas. Tu? / Soție-ți sunt... și-ți voi cinsti strămoșii”.

Enric Furtună este un poet „pe mai multe voci”, el poate fi suav, aprig, retoric, vehement, amintind uneori de Argezi - „Eu voi domni, eu, sluga ta; ce-acum / mă zbat supt spuza rănilor cemi dării / eu ce-mi culeg o zdreanță de pe drum / Eu, omul, cutezavoi să te năru”. La fel: „Nou Prometeu, de chinuri slobozit / Căci a știut să-nlănțuie durerea”. Precum Iacob care s-a luptat cu îngerul (care era Dumnezeu), poetul se luptă cu Cel Unic, fără a-i contesta existența - „Și-ți mulțumesc, o, Doamne, pentru tot / Dar harul Tău oprește-l. Nu mai pot” (parcă am citit la Shaul Carmel ceva asemănător).

B. MEHR

